

Amnesty International Nederland

Gemeenteraadsverkiezingen 2018: Tien aandachtspunten

“Waar beginnen de universele mensenrechten? Op kleine plaatsen, dicht bij huis – zo dichtbij en zo klein dat ze op geen enkele kaart van de wereld gezien kunnen worden. Maar die plekken zijn de wereld van individuele mensen; de buurt waarin hij woont; de school die hij bezoekt; de fabriek, boerderij of kantoren waar hij werkt. Als deze rechten daar geen betekenis hebben, hebben ze weinig betekenis ergens anders”

Eleanor Roosevelt, 1958

ACHTERGROND

Mensenrechten zijn de basis van iedere rechtvaardige en stabiele samenleving. Dit geldt in Nederland net zo goed als in landen waar het slechter met mensenrechten is gesteld. Mensenrechten behoren bovendien tot het leven van alledag. Ze zijn dagelijkse kost voor de wijkagent, de gemeenteambtenaar, de schooldocent en de verpleegkundige en nauw verbonden met de dagelijkse dilemma's waar zij voor staan.

Het zijn onrustige tijden in Nederland. Angst wordt gebruikt om verdeeldheid in de samenleving te zaaien. De rechten van de meerderheid worden soms belangrijker gevonden dan de rechten van minderheden. We zien dat veiligheid vaak voor vrijheid wordt gesteld. En dat bepaalde groepen mensen als eerste de dupe worden waar rechten worden ingeperkt.

Mensenrechten gelden altijd, overal en voor iedereen. Lokale bestuurders, ambtenaren en politici kunnen iedere dag bijdragen aan hun bevordering en bescherming. Door de toenemende decentralisatie van overheidstaken wordt de gemeentelijke verantwoordelijkheid in dit opzicht bovendien steeds groter.

Op 21 maart 2018 zijn er in Nederland gemeenteraadsverkiezingen. Een belangrijk moment, ook voor de mensenrechten dus. Amnesty International Nederland wenst politieke partijen die zich in de verkiezingsstrijd gaan mengen daarom een open vizier en veel wijsheid toe, en geeft hen graag de volgende tien aandachtspunten mee:

NEGEN AANDACHTSPUNTEN

1. MENSENRECHTENEDUCATIE

Met voorlichting over het belang van mensenrechten kan niet vroeg genoeg worden begonnen. Daarom is educatie voor kinderen over mensenrechten zo belangrijk. De laatste jaren is een flink aantal zaken op het bord van docenten terecht gekomen: pesten, obesitas, signalering kindermishandeling, seksuele diversiteit en radicalisering. Allemaal belangrijke maatschappelijke onderwerpen. Allemaal mensenrechten issues. Landelijk pleit Amnesty in het Platform Mensenrechten Educatie (PMRE) in het kader van de voorgestelde onderwijsherziening Platform Onderwijs2032 voor burgerschapsonderwijs vanuit één gedeelde basis en vanuit universele waarden: de mensenrechten. Want het plaatsen van afzonderlijke thema's in de brede mensenrechtencontext

komt niet alleen de inhoudelijke samenhang ten goede, ook kan er op die manier veel structureler gewerkt worden aan het oefenen van vaardigheden, zoals samenwerken en debatteren. Vooruitlopend op de landelijke onderwijsherziening kan elke gemeente al mensenrechteneducatie stimuleren.

- Stimuleer scholen om actief aan de slag te gaan met mensenrechteneducatie. Daarbij kan in elke gemeente gebruik gemaakt worden van het onderwijsaanbod van Amnesty, bestaande uit educatieve materialen, acties voor kinderen en jongeren, gastlessen door vrijwilligers op school, en trainingen voor leerkrachten en docenten.

2. DISCRIMINATIEBELEID

Nederlandse gemeenten hebben een bijzondere verantwoordelijkheid om discriminatie tegen te gaan en gelijkheid tussen burgers te bevorderen. Beleidsterreinen als wonen, werk, zorg en welzijn, sport en recreatie, bieden handvatten voor het aanpakken van discriminatie zowel in preventieve zin als voor de bestrijding ervan. In veel gemeenten blijven kansen liggen om in samenspraak met politie, Openbaar Ministerie, een Antidiscriminatievoorziening (ADV) en andere lokale stakeholders een effectief antidiscriminatiebeleid te voeren. Ook hebben niet alle gemeenten een Antidiscriminatievoorziening die goed functioneert¹.

In de zomer van 2017 ontvangen alle gemeenten een (nieuwe) handreiking van de landelijke overheid, met concrete voorbeelden en aanbevelingen voor een effectief lokaal antidiscriminatiebeleid.

- Voer een effectief integraal gemeentelijk antidiscriminatiebeleid, in lijn met de aanbevelingen van genoemde handreiking;
- Zorg voor een goed functionerende Antidiscriminatievoorziening.

3. ETNISCH PROFILEREN DOOR DE POLITIE

Bij politiecontroles op straat worden mensen staande gehouden en gecontroleerd, ook wanneer zij geen verdachte zijn of er een objectieve aanwijzing voor de controle ontbreekt. Uit onderzoek blijkt dat er op dit soort momenten vaak sprake is van etnisch profileren: etnische minderheden worden vaker gecontroleerd dan witte Nederlanders. Dit draagt bij aan een negatieve beeldvorming rondom deze minderheden, schaadt de legitimiteit van de Nederlandse politie en helpt niet bij de bestrijding van criminaliteit.

De politie probeert etnisch profileren te voorkomen door bewustwording en training en het voeren van diversiteitsbeleid. Maar de gemeente kan ook wat doen om dit probleem terug te dringen.

- Zet beproefde methoden² in om de relatie tussen jongeren en de politie te verbeteren;
- Stuur op het verbeteren van relaties tussen etnische minderheden en de politie aan de hand van de Veiligheidsmonitor over de burgers tevredenheid met betrekking tot de politie;

¹ W. Smit, J. Klaver en M. Krop, *Onderzoek naar de werking van de ADV's in de praktijk*, Regioplan, in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Amsterdam, maart 2017.

<<https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=fe7b42c6-d0e8-4fb5-9bd0-2ced0b63d28a&title=Onderzoek%20naar%20de%20werking%20van%20de%20adv%E2%80%99s%20in%20de%20praktijk.pdf>>

² S. Noor, *Infographic: hoe voorkomt u etnisch profileren, interventies om de relatie tussen politie en jongeren te verbeteren*. Artikel, 7 juni 2016. <<https://www.kis.nl/artikel/infographic-hoe-voorkomt-u-etnisch-profileren>>

- Kijk bij het opstellen en evalueren van het integraal veiligheidsplan kritisch naar maatregelen, zoals preventief fouilleren, die etnisch profileren in de hand werken;
- Dring bij de nationale overheid aan op een proef met systematische monitoring van politiecontroles op straat. Dit kan bijvoorbeeld met ‘stopformulieren’³, een bewezen effectief instrument als onderdeel van een brede aanpak van etnisch profileren;
- Informeer burgers periodiek over de maatregelen die de politie en gemeente nemen tegen etnisch profileren en het effect daarvan.

Meer lezen over etnisch profileren en suggesties voor concrete oplossingen? Zie:

<https://controlealtdelete.nl/gemeenteraad>

4. RADICALISERING

Gemeenten spelen een sleutelrol in de lokale aanpak van radicalisering. Ze zijn verantwoordelijk voor de persoonsgerichte aanpak bij vermeende gevallen van radicalisering en uitreis. Het gaat om personen die niets strafbaars hebben gedaan maar wel als mogelijk gevaarlijk worden beschouwd. In de praktijk gaat het vaak om moslims met “radicale” ideeën of een orthodoxe geloofsbeleving. Zij kunnen te maken krijgen met uitreis-, gebieds- en contactverboden of veelvuldig bezoek van de wijkagent, zonder dat zij onwettig gedrag hebben vertoond. Deze aanpak kan leiden tot onnodige en disproportionele inbreuken op bijvoorbeeld het recht op vrijheid van beweging, privacy en familielevens. Ook de vervreemding en stigmatisering van etnische en religieuze minderheden liggen op de loer.

- Zorg voor een duidelijke regiehouder van de lokale aanpak en een centraal loket bij de gemeente waar getroffen burgers meer informatie kunnen krijgen over hun rechten;
- De lokale driehoek (burgemeester, politie en het OM) moet terughoudend zijn bij de inzet van maatregelen en interventies om ‘radicalisering’ tegen te gaan, zeker als er geen sprake is van een directe dreiging van geweld, verstoring van de openbare orde en veiligheid, of een link met een strafbaar feit;
- De gemeente / burgemeester moet personen zoveel mogelijk horen en informeren voordat zij overgaan tot maatregelen die inbreuk maken op hun rechten en hen zoveel mogelijk toegang krijgen tot achterliggende informatie;
- Zorg voor toegankelijke klachten- en beroepsprocedures bij de gemeente en politie zodat getroffen(n) zich effectief kunnen verweren tegen opgelegde maatregelen en ongewenste bemoeizorg;
- Informeer de gemeenteraad en burgers periodiek over het aantal getroffen anti-radicaliseringmaatregelen, klaagschriften, en teruggedraaide beslissingen middels statistieken. Regel ook een actieve monitoring van de discriminatoire en stigmatiseringseffecten van opgelegde maatregelen. De gemeenteraad kan na evaluatie van de lokale aanpak besluiten tot beëindiging of gewijzigde voortzetting.

5. BODYCAM

De burgemeester kan besluiten dat de politie bodycams mag gebruiken voor openbare orde handhaving. In een toenemend aantal gemeenten gebruikt de politie de bodycam inmiddels.

³ Amnesty International, *Stopformulieren essentieel voor eerlijke en effectieve politiecontroles*, Memo, september 2016. <https://www.amnesty.nl/content/uploads/2016/12/amnesty_international_memo_stopformulieren.pdf?x68187>

Vooralsnog zijn beweringen over het (positieve) effect van bodycams in Nederland onbewezen⁴. Wat wel zeker is, is dat filmen met een bodycam een flinke inbreuk is op het recht op privacy. Om te voorkomen dat de bodycam een surveillance-instrument wordt is het van groot belang dat er een robuust beleidskader komt met regels het gebruik van de bodycam. Deze regels moeten in overeenstemming zijn met mensenrechtenstandaarden. Daarbij is van belang dat de bodycam ook wordt ingezet met het doel om de verantwoording over het politieoptreden te versterken.

- Formuleer heldere verantwoordingsdoelstellingen voor het gebruik van de bodycam door de politie;
- Zorg voor een helder beleidskader met daarin regels voor alle aspecten van het gebruik van de bodycam door de politie. Het gaat hierbij onder andere om welke gebeurtenissen de bodycam moet vastleggen; wie, waarom het beeldmateriaal mag inzien, gebruiken of bewerken; en hoe lang het materiaal bewaard mag worden;
- Evalueer (periodiek) de effectiviteit van de inzet van de bodycam;
- Informeer de gemeenteraad en burgers hierover.

6. DEMONSTRATIEVRIJHEID

Het aantal demonstraties is de afgelopen jaren flink gestegen. Maar de vrijheid van demonstratie wordt niet altijd voldoende gegarandeerd. Soms verloopt het aanmelden van een demonstratie stroef of worden demonstraties onnodig ingeperkt (bijvoorbeeld door vooraf bepaalde teksten of symbolen te verbieden) of zelfs op voorhand verboden. Niet-strafbare protestborden zijn bij herhaling in beslag genomen en er zijn de laatste jaren honderden vreedzame demonstranten aangehouden.

Dit weerhoudt mensen ervan om hun mening te uiten en dat is zorgelijk. Juist in tijden van maatschappelijke onrust zijn vrije meningsuiting en vreedzaam protest een belangrijke uitlaatklep. Gezagsdragers en bestuurders moeten protest niet inperken maar ernaar luisteren, ook wanneer het om uitingen gaat die haaks staan op hun eigen opvattingen.

- Biedt ruim baan aan burgers die demonstreren, inclusief aan eventuele onwelgevallige, schokkende of aanstootgevende uitingen. Onrust of tegenreacties mogen geen aanleiding zijn voor een demonstratieverbod;
- Zorg voor een heldere en korte procedure voor het 'aanmelden' van een demonstratie;
- Wees uiterst terughoudend bij het stellen van beperkingen vooraf en bij handhaving tijdens vreedzame demonstraties;
- Zet gemeentelijke noodwetgeving niet in voor het reguleren van vreedzaam protest.

7. VLUCHTELINGEN

Wereldwijd hebben zo'n 65 miljoen mensen hun huis gedwongen moeten verlaten, van hen hebben 22,5 miljoen mensen ook hun land verlaten. Daarvan komen er jaarlijks enkele tienduizenden naar Nederland. Vluchtelingen hebben recht op bescherming en een goede behandeling. Gemeenten spelen daarin een belangrijke rol.

- Zorg voor evenwichtige voorlichting over de problemen van vluchtelingen. Eerlijke data en meer kennis over de achtergronden komen het draagvlak ten goede;

⁴ S. Flight, *De mogelijke meerwaarde van bodycams voor politiewerk*, Politie & wetenschap, Apeldoorn; Sander Flight Onderzoek & Advies, Amsterdam, 2017.
<<http://www.politiewetenschap.nl/cache/files/594b72f952798PW93.pdf>>

- Biedt ruimhartig noodopvang aan en zorg ervoor dat nieuwkomers zo snel mogelijk kunnen deelnemen aan de Nederlandse samenleving;
- Stimuleer maatschappelijke initiatieven die hulp bieden bij het introduceren van vluchtelingen in de Nederlandse samenleving.

8. MENSEN ZONDER VERBLIJFSRECHT

Een leven in armoede en uitsluiting kan een aantasting van de menselijke waardigheid zijn. Het recht op een behoorlijke levensstandaard en bescherming tegen armoede en sociale uitsluiting zijn fundamentele rechten van de mens. Dat geldt ook voor mensen zonder verblijfsrecht.

Hoewel het precieze aantal mensen zonder verblijfsrecht in Nederland niet duidelijk is, wordt het aantal dat afhankelijk is van opvang geschat op 1500, met nog een honderdtal mensen op wachtlijsten. Terwijl onderhandelingen over de uitvoer van het zogenaamde 'Bed-Bad-Brood akkoord' eind 2016 zijn afgebroken, blijven gemeenten geconfronteerd worden met vreemdelingen zonder verblijfsrecht die niet (langer) in staat zijn in hun eigen onderhoud te voorzien.

Het onthouden van eten, drinken en een dak boven het hoofd, vaak afgewisseld met opsluiting in vreemdelingendetentie, leidt niet tot meer vaart in het terugkeerproces, terwijl met dergelijk 'uitrookbeleid' de ondergrens van de menselijke waardigheid wordt overschreden⁵.

Gemeenten kunnen met behulp van lokale organisaties zorgen voor adequate opvang en begeleiding om zo een menswaardig bestaan te garanderen.

- Biedt opvang voor en begeleiding aan mensen zonder verblijfsrecht. Dit voorkomt dat zij in extreme armoede op straat moeten slapen en helpt bij het ontwikkelen van een toekomstperspectief;
- Doe met name een beroep op ngo's die specialistische kennis in huis hebben. Zij zijn het beste gepositioneerd om deze doelgroep te begeleiden bij het organiseren van een menswaardig bestaan, alsook bij het werken aan vrijwillige terugkeer dan wel rechtmatig verblijf;
- Zorg voor voldoende capaciteit om toegang tot adequate opvang voor mensen uit alle regio's te garanderen.

9. MENSENRECHTENVERDEDIGERS

Mensenrechtenverdedigers (mrv's) komen op voor mensenrechten in de geest van de Universele Verklaring: geweldloos en zonder discriminatie. Ze dragen bij aan de bescherming van fundamentele vrijheden en het waarborgen van een menswaardig bestaan. Op veel plekken in de wereld neemt de ruimte voor mrv's af. Een gevaarlijke ontwikkeling, waar ook Nederlandse gemeenten zich tegen teweer kunnen stellen.

- Breng tijdens economische missies en andere internationale (culturele, wetenschappelijke, politieke) bezoeken de positie van mrv's op het hoogste niveau ter sprake;
 - Maak tijdens dit soort missies en bezoeken duidelijk dat repressieve wetgeving en praktijken in strijd zijn met internationale mensenrechten, en het risico van meer schendingen en conflicten in zich dragen;
 - Illustreer hoe Nederland zelf profiteert van een bloeiend maatschappelijk middenveld;

⁵ Zie ook S. Koppes, *Valse hoop of bittere noodzaak: Opvang van mensen zonder verblijfsrecht*: In opdracht van Amnesty International Nederland en Stichting LOS, mei 2017.
<https://www.amnesty.nl/content/uploads/2017/05/Def-AMN_17_13_Rapport-Opvang-mensen-zonder-verblijfsrecht_WEB-1.pdf?x18276>

- Breng, in overleg met Amnesty International, relevante individuele zaken van mrv's onder de aandacht en doe daar concrete oproepen voor.
- Onderzoek de mogelijkheden om je als gemeente aan te bieden als 'Shelter City'⁶; een plek waar bedreigde mrv's tijdelijk op adem kunnen komen;
- Bepleit bij de nationale overheid dat het 'Shelter City'-programma de voorwaarden voor verblijf voor mrv's op een aantal punten wordt verruimd: de duur van drie maanden zou moeten kunnen worden verlengd en familieleden zouden niet bij voorbaat moeten worden uitgesloten van overkomst.

10. MAATSCHAPPELIJK VERANTWOORD ONDERNEMEN

Nederlandse wetgeving beschermt de rechtspositie van werknemers, onder meer wanneer het gaat over arbeidsomstandigheden, minimumloon en maatregelen tegen discriminatie. Richtlijnen van de Verenigde Naties schrijven voor dat overheden via hun inkoopbeleid hun invloed moeten aanwenden om ervoor te zorgen dat ook internationaal bedrijven hun aandeel nemen in het beschermen en bevorderen van mensenrechten. Ook gemeenten hebben hier iets bij te dragen. In Nederland zijn de VN-richtlijnen voor Bedrijven en Mensenrechten⁷ en die van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO)⁸ het referentiekader van de overheid voor internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen.

- Ga in gesprek met internationaal opererende ondernemingen binnen uw gemeente en vraag hen hoe zij invulling geven aan de richtlijnen van de VN en de OESO;
- Zorg ervoor dat uw gemeente niet via inkoop- en investeringsbeleid betrokken raakt bij mensenrechtenschendingen. Raadpleeg daartoe onder meer de Eerlijke Geldwijzer⁹ en neem als criterium bij aanbestedingen op dat bedrijven zich committeren aan de VN-richtlijnen voor Bedrijven en Mensenrechten en de OESO-richtlijnen.

⁶ A. Falisse, *Mensenrechtenverdedigers & veiligheid*, webpagina: Justice & Peace.

<<https://www.justiceandpeace.nl/mensenrechtenverdedigers-en-veiligheid/shelter-city>>

⁷ Verenigde Naties Mensenrechten Bureau van de Hoge Commissaris, *Guiding Principles inzake bedrijven en mensenrechten: Implementatie van het "protect, Respect and Remedy"-raamwerk van de Verenigde Naties*, New York en Geneve, 2011. <<https://www.ser.nl/nl/~media/d986902fe9d64aa2929c5bbeccfa696f.ashx>>

⁸ Nationaal contactpunt OESO- richtlijnen, website Ministerie van Buitenlandse Zaken. Website:

<<https://www.oesorichtlijnen.nl/oeso-richtlijnen/a/algemene-informatie-oeso-richtlijnen>>

⁹ De eerlijke geldwijzer. Website: <<http://eerlijkegeldwijzer.nl/>>